

muligvis sammen med, at arbejderbevægelsen ikke konsekvent er anskuet som en del af kapitalismens og det borgerlige samfunds udvikling. Der er korte redegørelser for den økonomiske udvikling, men de er ikke rigtig integreret i fremstillingen. Derved bliver der en tendens til, at Lorenz' iøvrigt velbegrundede vurderinger udelukkende bevæger sig på det politiske og ideologiske plan og kun undtagelsesvis i et samfundsmæssigt helhedsperspektiv. Det er selvfølgelig også et (urimelig) stort krav at stille til en sådan indføring, der skal dække udviklingen i mere end et århundrede og derfor må være afhængig af den forhåndenværende litteratur og forfatterens specielle indsigt på enkelte felter.

Som håndbog er Lorenz' fremstilling usædvanlig nyttig, med grafiske fremstillinger af partiudviklingen ikke alene i Norge, men også i Danmark, Sverige og Tyskland, med tidstabel, oversigt over stortingsmedlemmer fra arbejderpartierne, over medlemstal i de forskellige organisationer, arbejdskonflikter og arbejdsløshed. Inden for de nævnte begrænsninger rummer den mange interessante indblik i sammenhænge og tendenser, der også er relevante for de øvrige skandinaviske arbejderbevægelser. For den finske arbejderbevægelses vedkommende er en tilsvarende fremstilling undervejs. Det ville være nyttigt, om der også for Sveriges og Danmarks vedkommende kunne skrives så velfunderede og almentilgængelige indføringer.

Niels Finn Christiansen

Hans Fredrik Dahl: Hallo-hallo! Kringkastingen i Norge 1920-1940. J. W. Cappelens Forlag A/S, Oslo 1975. 426 s.

Norsk Rikskringkastings historie er under udarbejdelse. Første bind, der dækker perioden 1920-1940, er udkommet. To følgende bind vil behandle krigstiden og efterkrigstiden. Alle tre bind skrives af Hans Fredrik Dahl. Han er historiker af uddannelse. Efter at have skrevet bøger og artikler om norsk og europæisk historie blev han »miljøskadet« af en tilværelse som Norges-korrespondent for Danmarks Radio og Sveriges Radio og bidrager til Norsk Rikskringkastings egne programmer. Han har således gennem en årrække været i nær kontakt med det miljø og den institution, som han nu skriver om på en forskningsbevilling, som NRK har afsat til formålet fra 1970. Det mærkes i fremstillingen af programproduktionens historie som et positivt element, at han formår at skildre den ikke blot ud fra teoretiske, men også ud fra praktiske forudsætninger.

Det er ikke uden videre givet, hvad radiohistorie bør handle om: Programmerne, institutionen, teknikken eller lytterne. Der er gode argumenter for alle aspekterne. Hans Fredrik Dahl har holdt sig til en blanding, men en blanding efter ganske bestemte *proportioner*: Kun så meget af hvert aspekt er taget med, at det også bidrager til at forklare de andre. Derfor er værket første bind heller ikke blevet NRKs »firmahistorie«. Forfatteren har nok haft Asa Briggs »The History of the Broadcasting in the United Kingdom« som forbillede, men hans fremstilling er alligevel faldet ganske anderledes ud. Han har søgt at gøre *sammenhængen* til det væsentlige for udvalget af stof: Sammenhæng mellem teknik og kultur, økonomi og administration, politik og radiofoni.

Derved er hans overordnede tema i virkeligheden blevet *radioen og samfundet*, her forstået som de programmer, radioen udsender, men principielt egentlig kun den del af dem, der på den ene eller anden måde »vender tilbage« til institutionen gennem offentlig debat og politiske krav.

Grundplanen i hans studie af radioen og samfundet er på disse præmisser blevet først en skitse af radioens opfindelse og udvikling i perioden 1920-1924 (kap. I). Der-

efter udviklingen af radioen i Norge ad to linier, som begge fører frem til dannelsen af NRK 1933. Den ene er A/S Kringkastingselskapet i Oslo 1925-1930 (kap. II), den anden de mindre, private radioselskaber i Bergen, Alesund og Tromsø (kap. III). Årene 1930-1933 er beretningen om, hvorledes de to løb flyder sammen i statsmagtens overtagelse af radiovirksomheden i Norge (kap. IV). Hermed var den ydre ramme skabt om institutionen NRK. De følgende kapitler er beretningen om, hvorledes denne ramme får et politisk og socialt indhold. Ikke mindst interessant for en forhåbentlig kommende sammenlignende fremstilling af de nordiske radiofoniers historie og disses placering i de nordiske samfundssystemer er kapitel VI om programmer og politik og kapitel VII om NRK i forhold til erhvervsliv, presse, lyttere og statsmagt.

Det nye statslige radiomonopol blev formet efter de allerede eksisterende monopoler for korn og vin. Et oprindeligt privatkapitalistisk radiosystem blev nationaliseret af en bonde- og arbejderkoalition, der brugte radioen til at styrke egne oplysningsorganisationer. Hans Fredrik Dahls fremstilling viser klart, hvorledes også i Norge lydradioen blev optaget i samfundet på en måde, så det nye medium mest kom til at tjene som en bekræftelse på allerede kendte træk i det politiske liv. Endnu engang bliver det fastslået, at revolutionen ikke begynder med fremkomsten af nye massemedier.

Med sine klart vedgæede forbehold både for præmisser og konklusioner er der således alligevel blevet plads til visioner i fremstillingen, hvis største kvalitet nok er, at den ikke er isoleret radiohistorie, men en række integrerede samtidshistoriske og samfundsvidenskabelige studier, der tilmed præsenteres i et klart og letlæst sprog. Radiomediets krav om enkelhed og konsekvens i fremstillingen er indfriet også i den trykte fremstilling om 20'ernes og 30'ernes nye elektroniske massemedium.

Erik Lund

Ann-Katrin Hatje: Befolkningsfrågan och välfärden. Debatten om familjepolitik och nativitetsökning under 1930- och 1940-talen. I serien: Sverige under andra världskriget. Allmänna Förlaget, Stockholm, 1974. 284 s.

I løbet af 1800-tallet dalede fødselstallet i hovedparten af den vestlige verden, en udvikling der normalt tilskrives industrisamfundet med dets usikre arbejdsvilkår og trange boligforhold. Ny-malthusianernes propaganda for svangerskabsforebyggende midler vandt gehør i arbejderbefolkningen. Færre børn betød øget levestandard og tydede på ansvarsbevidsthed overfor dem, man satte i verden. Fra omkring 1870 slog denne tendens igenem i Sverige, hvor et også i verdensammenhæng absolut lavpunkt hvad angik nativitet nåedes i kriseårene 1933-34. Truslen om nationens uddøen var indtil da hovedsagelig fremført af politikere og nationaløkonomer til højre i det politiske spektrum, hvorimod venstrepartierne betragtede undergangsvisionerne med den yderste skepsis.

Et vendepunkt i befolkningsdebatten, og samtidig udgangspunktet for Ann-Katrin Hatjes meget velkrevne afhandling, indtrådte med det socialdemokratiske ægtepar Alva og Gunnar Myrdals kontroversielle debatindlæg fra 1934, Kris i befolkningsfrågan. Hovedsynspunktet heri var, at befolkningstallet skulle sættes i vejret samtidig med at en række sociale og seksualpolitiske reformer skulle gennemføres, således bl. a. friere adgang til abort og øget oplysning om prævention. De to krav havde været anset for uforænelige, men Myrdalerne påviste, at et socialt set mere trygt samfund virkede ansporende på lysten til at få børn, og at disse skulle fødes efter det frivillige moderskabs princip. På længere sigt stod Sverige overfor valget mellem affolkning eller samfundsreformer. Bogen vakte enorm opsigt såvel blandt politiske tilhængere som modstandere.